

Tükrök között. Tüskés Tibor levelesládájából

Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket írta Tüskés Tibor, sajtó alá rendezte, a válogatást és a jegyzeteket kiegészítette: Simon Zsuzsanna, Universitas Kiadó – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2014.

Ma már csak a hozzám hasonlóan öregek emlékezhetnek arra, hogy valamivel több, mint félévszázaddal ezelőtt milyen hasonlíthatatlan izgalmat és örömet váltott ki a Jelenkor egy-egy száma. Ezt elfogulatlanul állíthatom, mert Tüskés Tibor soha nem volt a szerkesztőm. Szerzői jobban tudták, mint olvasói, hogy Tüskés milyen kockázatokat vállalt. Rónay György – akit Tüskés kamaszkora óta egyik mesterének tartott – ismételtlen figyelmezteti, hogy legyen óvatos, közöljön „pártos” írókat is. Sik Csaba pedig kéri, hogy inkább ne közölje esszéjét, ha úgy érzi, hogy a folyóiratnak árthat. Mándy Iván évtizedekkel később sem felejt el, hogy mennyit bántották miatta Tüskést.

A *Tükrök között* című kitűnő kötetet valószínűleg nemcsak én, a korszak átélője olvashatom kalandregényként is, gondosan jegyzetelt dokumentumgyűjteményként is. (Egy-két levélről érzem csak úgy, hogy felesleges volt beválogatni.) Öt évig irányította Tüskés a Jelenkort, politikai okok miatt váltották le 1964-ben. Tüskés a magyar irodalom egészében gondolkozott, generációs, ízlésbeli, stílusbeli, regionális különbségek nélkül az értékeket kereste, és rendre közölt olyan írókat és képzőművészeket, akiket az éppen aktuális kultúrpolitika enyhén szólva nem túlságosan szívelt. Az természetes, hogy mint jó szerkesztő, odafigyelt azok tanácsára, akik elfelejtett öregekre, vagy pályakezdő fiatalokra hívták fel a figyelmét, például Kassákra, Basch Lóránta, Rónay Györgyre, Pilinszkyre, Csoórirra, Fodor Andrásra.

Tüskés főszerkesztőként kitűnő kapcsolatrendszert teremtett, és tarthatott attól, hogy ha már nem szerkeszthet, ez összeomlik. Bálint Endre és Bochuniczky Stefi levelei többek közt meggyőzhették, hogy aggodalma alaptalan volt, barátai és kollégái mindvégig hűségesek maradtak hozzá. Megkockáztatok egy eretnek véleményt. Tüskésnek szerencséje volt, hogy leváltották (bár haláláig fájlalta), mert különben nem biztos, hogy a Jelenkor sokáig megmaradhatott volna a legjobb magyar folyóiratnak, miként azt a sohasem

udvarias Kassák és a szintén nem udvarias Veres Péter is állították. És kétséges, hogy főszerkesztőként maradt volna ereje és energiája, hogy megírja, jól dokumentált és rendkívül olvasmányos (tehát a szakzsargon elavulásától független) monográfiáit Kodolányiról, Rónayról, Illyésről, Csorba Győzőről, Nagy Lászlóról, Pilinszkyről, feltárja a vidéki avantgarde-ot, amiért különösen a Párizsban élő Szélpál Árpád volt hálás neki, kiadja a *Testvérműzsákat*, és sok egyéb könyvét, tanulmányát, recenzióját.

A monográfiákkal kapcsolatos levelek ma legalább olyan fontosak, mint a Jelenkorra vonatkozóak. Szerződése ellenére a Szépirodalmi nem adja ki Kodolányi könyvét, amelyet majd a Magvető jelentet meg. Az előbbi igazgatója, Illés Endre a tiszteletpéldányt megköszönő levelében írja, hogy másként ítélik meg a két kiadónál megjelent könyveket. (Évtizedekkel később Domokos Mátyás nem éppen hízelgően ír Illés irányítási módszeréről.) Ágh István a Nagy László-könyv kéziratának elolvasása után figyelmezteti Tüskést, hogy ne feledkezzék meg bátyja és Juhász Ferenc sok évtizedes mély barátságáról. Lengyel Balázs már a könyv megjelenése után Nagy László iránti ellenszenvéről beszél. Bokros Miklós megvetően ír Pilinszkyről, míg Rába az Újholdon belüli ellentéteket ismerteti. Bertha Bulcsu elmarasztalja Németh Lászlót, mert a magyar tehetségeket nem veszi észre. Jellemző Tüskés filológusi lelkiismeretére, hogy közli Aczél György négy könyvét megköszönő levelét is.

A kötet jelzi egyes írók rendszerváltozás előtti szorongásait is, és hogy a megváltozott kiadói gyakorlat, a pályázati rendszer milyen nehézségek elé állította különösen az idősebbeket. Egyéni sorsokon, indulatokon, tapasztalatokon keresztül a *Tükrök között* hasznos kalauz hat évtized váltakozó közérzetének, irodalmi életének és személyes sorsoknak, problémáknak, hangulatoknak jobb megismerésére. A kötet bevezetőiben Tüskés Tibor a válogatás szempontjáról beszélt. Simon Zsuzsanna elmondja, hogyan került személyes kapcsolatba Tüskés Tiborral. Tüskés Gábor közli, hogy apja rábízta a kézirat sorsát. A névmutatót Simon Zsuzsanna és Tüskés Anna készítette.

Ferenczi László

